

POSTANOWIENIE

Dnia 16 marca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Szanciło

w sprawie z powództwa H. B. i M. B.
przeciwko Zarządowi Komunalnych Zasobów Lokalowych spółce z ograniczoną
odpowiedzialnością z siedzibą w P.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 16 marca 2021 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powodów
od wyroku Sądu Okręgowego w P.
z dnia 20 maja 2020 r., sygn. akt X Ga (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od H. B. i M. B. na rzecz Zarządu Komunalnych
Zasobów Lokalowych spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z
siedzibą w P. kwotę 2.700 zł (dwa tysiące siedemset złotych)
tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w
postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną powodów H. B. i M. B. od wyroku Sądu Okręgowego w P. z dnia 20 maja 2020 r. Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub

wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W judykaturze już wielokrotnie wypowiedziano się na temat charakteru skargi kasacyjnej (zob. postanowienie SN z dnia 13 czerwca 2018 r., II CSK 71/18). Wskazano m.in., że skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej.

Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony - co należy podkreślić - wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie zaś merytorycznej oceny skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie objęte podstawami kasacyjnymi, doniosłe z punktu widzenia rozstrzygnięcia sprawy i nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może się przyczynić do rozwoju prawa. Powołanie się przez skarżącego na takie zagadnienie wymaga jego sformułowania oraz uzasadnienia występowania w sprawie (zob. postanowienia SN: z dnia 28 listopada 2003 r., II CK 324/03; z dnia 7 czerwca 2005 r., V CSK 3/05; z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07; z dnia 22 listopada 2007 r., I CSK 326/07; z dnia 26 września 2005 r., II PK 98/05; z dnia 10 maja 2019 r., I CSK 627/18; z dnia 15 grudnia 2020 r., II CSK 452/20).

Skarżący wskazali, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne wymagające odpowiedzi na pytanie: „czy w wypadkach zrealizowania świadczenia na rzecz wzbogaconego w sytuacji nieistnienia zobowiązania w chwili świadczenia (*condictio indebiti*) zubożonego obciąża ciężar udowodnienia wysokości swojego roszczenia także w wypadku, gdy określił wysokość dochodzonego roszczenia w oparciu o stawkę za wykonanie tożsamego rodzajowo świadczenia zrealizowanego na podstawie łączącej go ze wzbogaconym umowy”.

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w związku z występowaniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego wymaga przedstawienia problemu o charakterze abstrakcyjnym, nierozstrzygniętego w dotychczasowym orzecznictwie i wymagającego pogłębionej wykładni (zob. postanowienie SN z dnia 2 października 2001 r., I PKN 129/01, OSNP 2003, nr 18, poz. 436). Przykładowo, w postanowieniu z dnia 23 marca 2012 r. (II PK 284/11) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że zagadnieniem prawnym jest zagadnienie, które wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego względnie uregulowaniem prawnym, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia konkretnej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie na zagadnienie prawne, uzasadniające wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej, powinno nastąpić przez jego sformułowanie jako problemu prawnego wymagającego rozstrzygnięcia, określenie przepisów prawa, w związku z którymi powstało, i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do rozważenia, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne”.

Przedstawiona przez skarżących problematyka nie ma charakteru abstrakcyjnego zagadnienia prawnego i jest ściśle powiązana z okolicznościami rozpoznawanej sprawy. Zagadnienie podniesione przez skarżących nie ma ww. cech i ma kształt pytania odniesionego wyłącznie do okoliczności sprawy. Uszło uwadze skarżących, że zagadnienie prawne powinno odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, natomiast nie może mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżących odpowiedzi odnośnie okoliczności konkretnej

sprawy (zob. postanowienia SN: z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11; z dnia 7 stycznia 2005 r., I CZ 183/04; z dnia 11 września 2014 r., V CSK 66/14; z dnia 31 stycznia 2020 r., I CSK 477/19).

Ponadto w orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, że zgodnie z art. 6 k.c., ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne. Przepis ten, adresowany do sądu, określa która ze stron powinna wykazać fakty, z których wyciąga dla siebie korzystne skutki prawne, a w konsekwencji którą też dotkną skutki niepowodzenia ich udowodnienia. Przez fakty w rozumieniu wymienionego wyżej przepisu należy rozumieć wszelkie okoliczności, z którymi normy prawa materialnego wiążą skutki prawne, w tym więc powstanie i treść stosunku prawnego. Uwzględniając treść tego przepisu, wierzyciela dochodzącego od dłużnika spełnienia świadczenia obciąża ciężar wykazania przysługującej mu wobec dłużnika wierzytelności, tj. wykazania wszystkich faktów, z którymi właściwe przepisy materialne wiążą powstanie wierzytelności o określonej treści i rozmiarze (zob. np. wyroki SN: z dnia 15 lipca 2010 r., IV CSK 25/10; z dnia 26 marca 2015 r., V CSK 312/14). To samo dotyczy roszczenia opartego na bezpodstawnym wzbogaceniu (art. 405 i n. k.c.), przy czym skarżący zdają się nie rozróżniać roszczenia opartego na postanowieniach umownych od roszczenia opartego na przepisach o bezpodstawnym wzbogaceniu, utożsamiając wartość wzbogacenia z wysokością wynagrodzenia należnego w oparciu o stawki określone w umowie łączącej strony. To na powódzie dochodzący roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia spoczywa obowiązek udowodnienia przesłanek z art. 405 k.c., przy czym jeśli chodzi o wartość wzbogacenia, wymaga to zwykle wiadomości specjalnych (art. 278 § 1 k.c.).

Powyższe przesądza również o niezaistnieniu kolejnej podstawy kasacyjnej wskazanej przez powodów, a więc że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona z uwagi na fakt, że świadczenie powodów nie mieściło się w umowie zawartej pomiędzy stronami, zaś wartość tego świadczenia została udowodniona przez powodów załączoną do akt sprawy fakturą VAT.

Oczywista zasadność skargi kasacyjnej, o której mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., zachodzi tylko wtedy, gdy dla przeciętnego prawnika z samej treści skargi -

bez pogłębionej analizy i jurydycznych dociekań - w sposób jednoznaczny wynika, że wskazane w niej podstawy zasługują na uwzględnienie. Skarżący, powołując się na przesłankę przewidzianą we wskazanym przepisie, powinni wykazać oczywistą zasadność skargi kasacyjnej przejawiającą się kwalifikowanym charakterem naruszenia przepisów prawa (zob. postanowienie SN z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49). Nie mogą powtarzać uzasadnienia podstaw kasacyjnych; powinni wykazać, że zasadność skargi kasacyjnej jest oczywista, a więc dostrzegalna *prima facie* oraz, że każdy prawnik bez przeprowadzania wnikliwej analizy powinien dojść do wniosku, iż zaskarżone orzeczenie jest jaskrawo nieprawidłowe.

Skarżący nie sprostali powyższym wymaganiom, o czym była mowa powyżej. Dodatkowo należy wskazać, że skarżący stanęli na stanowisku, że skoro wystawili fakturę VAT opartą na stawkach z umowy, to można mówić o istnieniu domniemania faktycznego (art. 231 k.p.c.), jeżeli chodzi o zaistnienie przesłanek z art. 405 k.c. Domniemanie faktyczne polega na tym, iż sąd na podstawie ustalenia jednych faktów wnioskuje o istnieniu innych. Sąd ma w takim wypadku swobodę wnioskowania na podstawie całokształtu okoliczności ujawnionych w toku postępowania dowodowego. Takie wnioskowanie musi być jednak poprawne z punktu widzenia zasad logiki (zob. uchwałę 7 sędziów SN z dnia 21 listopada 1969 r., III PZP 24/69, OSNCP 1970, nr 5, poz. 76). Przewidziane w art. 231 k.p.c. domniemanie faktyczne jest stosowane w braku bezpośrednich środków dowodowych, konstruowanym z uwzględnieniem reguł wskazanych w art. 233 § 1 k.p.c., a tym samym należy do kręgu czynności związanych z dokonywaniem ustaleń faktycznych i oceny dowodów (wyrok SN z dnia 3 grudnia 2010 r., I CSK 123/10). Może mieć więc zastosowanie, gdy faktu istotnego dla rozstrzygnięcia sprawy nie można udowodnić wprost za pomocą dostępnych środków dowodowych lub przeprowadzenie dowodów na taką okoliczność byłoby istotnie utrudnione - w takiej sytuacji, na podstawie całokształtu materiału dowodowego, opierając się na innych, udowodnionych faktach, sąd może wyprowadzić logiczny wniosek co do zaistnienia tego innego faktu (zob. wyrok SN z dnia 29 grudnia 2020 r., I CSK 34/19).

Niezależnie od niezasadności stawiania znaku równości między wynagrodzeniem umownym a bezpodstawnym wzbogaceniem, w sprawie nie zachodziły utrudnienia związane z udowodnieniem okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, a w szczególności możliwe było zgłoszenie dowodu z opinii biegłego (taki dowód powinien zostać zgłoszony przez powodów, co nie nastąpiło). W związku z tym zarzut, że Sądy *meriti* nie zastosowały w niniejszej sprawie między przedsiębiorcami art. 232 zd. 2 k.p.c., a więc nie dopuściły z urzędu dowodu z opinii biegłego sądowego, nie został w należyty sposób umotywowany, co oznacza, że nie zaszyły wyjątkowe przesłanki, które przemawiałyby za takim działaniem Sądów rozpoznających sprawę.

Z wiążących Sąd Najwyższy (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c.) ustaleń poczynionych przez Sąd II instancji wynika, że pisemna umowa zawarta w wyniku przeprowadzenia postępowania przetargowego obejmowała ostatecznie wykonany przez powodów zakres umowy, a nawet przyjmując, że świadczenie powodów ponad 32 lokale i 4 budynki było nienależne i podlega zwrotowi, to powodowie nie wykazali wysokości swojego roszczenia (s. 6 uzasadnienia). Sama okoliczność „istnienia wysokiego prawdopodobieństwa zasadności dochodzonego roszczenia” nie uzasadnia - wbrew twierdzeniom skarżących - zastosowania w sprawie gospodarczej art. 232 zd. 2 k.p.c.

Zastosowanie przez sąd tego przepisu może stać się obowiązkiem sądu w wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych wypadkach, a naruszenie wówczas tego obowiązku - stanowić usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej (zob. wyroki SN: z dnia 9 marca 2016 r., II CSK 248/15; z dnia 13 stycznia 2016 r., II CSK 131/15). Z piśmiennictwa i orzecznictwa wynika, że sąd II instancji jest zobowiązany na wniosek strony uzupełnić materiał dowodowy, jeżeli jest to konieczne do rozstrzygnięcia sprawy, lecz jest także uprawniony (lecz nie zobowiązany) do pominięcia nowych faktów i dowodów zgłoszonych dopiero w postępowaniu apelacyjnym, gdy zachodzą przesłanki określone w art. 381 k.p.c. (zob. wyrok SN z dnia 10 maja 2000 r., III CKN 797/00, Prok. i Pr.- wkł. 2000, nr 10, s. 42). Podobnie uprawnieniem sądu jest przeprowadzenie dowodu z urzędu, co wynika wprost z treści art. 232 zd. 2 k.p.c. Wykładnia tego przepisu przeprowadzona w nawiązaniu do zasady kontradyktoryjności doprowadziła do

przyjęcia stanowiska, zgodnie z którym dochodzenie prawdy materialnej nie zostało przez ustawodawcę pozostawione wyłącznie stronom, a aktywność sądu może być uzasadniona zwłaszcza w wypadku, kiedy zaniechanie przez sąd aktywności dowodowej w zakresie przeprowadzenia dowodu wskazanego w twierdzeniach strony lub niezbędnego do przeprowadzenia oceny zgromadzonych dowodów doprowadziłoby do pogwałcenia elementarnych zasad, którymi kieruje się sąd przy wymierzaniu sprawiedliwości, tj. do wydania niesprawiedliwego wyroku (zob. wyroki SN: z dnia 7 grudnia 2012 r., II UK 120/12; z dnia 7 marca 2013 r., II CSK 422/12). Taki szczególny przypadek uzasadniający dopuszczenie dowodu z urzędu z reguły nie zachodzi, gdy strona w postępowaniu przed sądami niższych instancji była reprezentowana przez adwokata (zob. wyroki SN z dnia 26 marca 2009 r., I CSK 415/08 i z dnia 24 listopada 2010 r., II CSK 297/10), niemniej również jeżeli strona występuje w procesie samodzielnie nie oznacza to samo w sobie obowiązku sądu zastępowania strony w działaniach, które powinna podejmować.

Jak wskazano, skarżący nie przytoczyli żadnej argumentacji, która mogłaby poprzeć ocenę, że w okolicznościach sprawy obowiązkiem Sądu Okręgowego (a wcześniej Sądu Rejonowego) było odstępianie od respektowania zasady kontradyktoryjności i dopuszczenie dowodu z urzędu.

Dodatkowo należy podkreślić, że podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.). W związku z tym w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że skarga kasacyjna nie może być oparta na zarzucie naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., określającego kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów (zob. np. wyroki SN: z dnia 23 września 2005 r., III CSK 13/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 76; z dnia 24 listopada 2005 r., IV CSK 241/05; z dnia 26 kwietnia 2006 r., V CSK 11/06; z dnia 8 października 2009 r., II CSK 222/09). W razie popełnienia przez sąd II instancji uchybień w odniesieniu do podstawy faktycznej rozstrzygnięcia polegających na pominięciu materiału dowodowego, który zgromadził sąd I instancji, skarżący mogą skutecznie je zakwestionować, zarzucając naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 382 k.p.c. i art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., po wykazaniu, że naruszenia te mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy, jak tego wymaga art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.

Przyczyna kasacyjna przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., oparta na zarzucie naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., wskazana przez skarżących, w ogóle nie może być zatem brana pod uwagę, gdyż ani ocena dowodów, ani ustalenia faktyczne sądów *meriti* nie podlegają kontroli kasacyjnej. Inaczej rzecz ujmując, naruszenie tego przepisu nie mieści się w podstawach kasacyjnych wskazanych w art. 398³ § 1 k.p.c.

Podkreślenia przy tym wymaga, że pod pretekstem kwalifikowanego naruszenia prawa materialnego nie można zmierzać do podważenia dokonanej w sprawie oceny dowodów (postanowienie SN z dnia 9 sierpnia 2018 r., II PK 213/17), a na tym oparta była tak naprawdę skarga kasacyjna w znacznej mierze. Na podstawie ustalonego stanu faktycznego została dokonana właściwa ocena prawna.

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 i 99 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c., z uwzględnieniem § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 265 ze zm.).